

KLIC TRIGLAVA

LETO X.

3. AVGUSTA 1957.

ŠTEV. 218.

GOSPODARSKA ALTERNATIVA

V emigrantskih krogih pogosto beremo in slišimo teze o osvoboditvi zasluž-
njenih narodov izpod komunizma. Pri tem najpogosteje naletimo na vprašanje po-
litičnih svoboščin - svobodi združevanja, mišljenja, veroizpovedi itd., katere
je potrebno ponovno uvesti "po zlomu komunističnega režima". Ker vlada sedaj v
teh deželah komunistični režim, ki se oslanja na eno samo partijo in vistosmer-
jeno časopisje ter vzbuja morda sveto jezo pri večini državljanov zaradi strikt-
ne ločitve med Cerkvijo in državo, se vrtijo te emigrantske teze predvsem okrog
problemov politične narave, politične demokracije, ustavnih vprašanj in podobno,
da o posebnih jugoslovanskih problemih sploh ne govorimo.

Zelo poročljivo pa se razpravlja o problemih, ki igrajo prav tako veliko vlo-
go kot politični in ki imajo celo neposredni vpliv na politično stabilnost drža-
ve na znotraj in na zunaj. To so problemi gospodarske prirode. Dajte nam alter-
nativo Titovemu režimu - ne le na političnem, marveč tudi na gospodarskem področ-
ju, govorijo nekateri novodošli begunci in obiskovalci iz Jugoslavije. Povejte
nam, kako si zamišljate naše gospodarsko življenje po zlomu Titovega režima. Ti-
tov "socializem" nas je tako zmešal, da ne vidimo pravega izhoda. Itd.

F. Lovrenc, ki je v KLICU TRIGLAVA in NAŠI REČI sprožil razpravo o "ustav-
nih vprašanjih" Jugoslavije, je nedavno objavil v WORLD LIBERALISM, reviji Libe-
ralne Internacionale, članek "Moderne gospodarske ideje", v katerem se je po e-
ni strani spopadel s sedanjim gospodarskim sistemom v komunističnih deželah, po
drugi strani pa z emigranti, ki smatrajo, da bo po likvidaciji komunizma še ved-
no potrebno obdržati gotove industrije poddržavljene in voditi do neke mere modi-
ficirano načrtno gospodarstvo. L. Lovrenc smatra, da je nizek življenjski standard
v komunističnih deželah dokaz, da je politika poddržavljenja in načrtno gospodar-
stvo nekaj zgrešenega in da je zdravo gospodarstvo lahko osnovano samo na načelo
ponudbe in povpraševanja. Komunistično planiranje je to načelo do pred krat-
kim zanemarjalo in s tem povzročilo nesorazmernost v proizvodnji in razvoju pro-
izvajalnih sredstev, kar je šlo na račun življenjskega standarda.

Razne države na zahodu imajo različne gospodarske sisteme in nekatere med
njimi prakticirajo koeksistenco med privatnimi, državnimi in združnimi podjet-
ji. Vse pa se ravna po načelu ponudbe in povpraševanja. Vse imajo tudi višji
življenjski standard kot komunistične dežele. G. Lovrenc vidi edino rešitev v pri-
vatni lastnini in privatnih podjetjih odn. v mešanem sistemu, v katerem bi pri-
vatniki lahko svobodno tekmovali z državnimi podjetji. Ne le mala podjetja, mar-
več tudi velika, ki so bila zgrajena na podlagi raznih "petletnih planov", naj
bi prešla v privatne roke, kajti privatna inicijativa bo vedno učinkovitejša kot
pa državno-upravna, poleg tega pa tudi ne bo govora, da bi ta velika podjetja po-
stala breme na plečih davkoplačevalcev.

Do tu je g. Lovrenc zelo prepričljiv. Toda na koncu članka se dotakne nem-
ških delavcev, ki so pobegnili iz sovjetske zone v Zahodno Nemčijo, "da bi več
zaslužili". Kljub temu pa se se v veliki večini izjavili proti privatnemu last-
ništvu. E. Lovrenc se temu nekako čudi in smatra, da bi moral vsakdo, ki želi za-
služiti več, glasovati v prid sistema, ki je osnovan po načelu ponudbe in povpra-
ševanja odn. vsaj v prilog mešanega sistema, ki je dal višji življenjski standard
od onega pod komunizmom. Po mojem skromnem mišljenju ne more niti privatna niti
državna ekonomska računica mimo osnovnega problema, ki ga je treba rešiti: strah
pred izkoriščanjem delovne sile, pa naj bo potem delodajalec že država ali pri-
vatnik.

Urednik

DJILAS OBTOŽUJE KOMUNIZEM

Že pred meseci so na zapadu napovedovali neko Djilasovo knjigo, ki je rokopis naj bi mož, domnevno preko angleških prijateljev, skrivoma poslal iz Jugoslavije. Ta tedaj nič kaj verjetna vest, zlasti spričo Djilasove robije, se je pa zdaj izkazala točna. Kakor je pred kratkim poročal Reuter, je g. Edward Crankshaw, stalni sodelavec nedeljskega "Observerja" in komentator komunističnih zadev, naznanil v newyorški reviji "Life" Djilasovo knjigo "Novi razred" ("The New Class"), ki je med tem tudi že izšla. Rokopis zanjo je bil poslan iz Jugoslavije v dveh delih s posebnim Djilasovim naročilom, da mora knjiga iziti za vsako ceno ne glede na posledice, ki bi jih to utegnilo imeti zanj ali za njegovo družino.

V prikazu te knjige pravi Crankshaw, da utegne biti to "najbolj uničujoči protikomunistični dokument, kar jih je bilo kdajkoli napisano". V njem Djilas trdi, da komunistični sistem ne more uspeti in pojasni, zakaj ne more uspešno delovati. Po njem je namreč komunizem samo nova ekipa izkoriščevalcev in čisto nič drugega. Komunistični totalitarizem je tako hud, da enostavno ne more trpeti nekaj, česar sam ne upravlja ali vsaj ne nadzoruje. Zato že poskrbi z vsemi možnimi sredstvi, da kaj samostojnega uniči odnosno zavojuje. Žeja po oblasti je komunistom neugasljiva in neuzdržljiva. Zmaga v borbi za oblast pa je enaka sreči božanstva. Toda po drugi strani pomeni poraz v borbi **najglobljo žalitev in sramoto**. Ob tem pa so seveda karierizem, samopašnost in ljubezen za oblastjo tako neizbežne kot je korupcija.

Značilen je Djilasov zaključek, po katerem mora vrag vzeti komunizem, ko pravi: "Ko bo ta novi razred (izkoriščevalcev) zapustil zgodovinsko prizorišče, tedaj bo za njim manj žalovanja kot pa ga je kdajkoli bilo za katerim koli razredom pred njim. Udušeč vse tisto, kar ne ugaja njegovemu jazu, se je sam obsodil na neuspeh in sramotno propast." (r)

KNJIGA O TITU

Zdi se mi, da so bile vse knjige in članki, napisani zlasti v prvi dobi po vojni v obrambo Draže Mihailovića ali pa nekomunistične stvari za časa sovražne okupacije Jugoslavije, brez posebnega vpliva. Ali je namreč sicer mogoče, da bi pravkar izdano delo Sir Fitzroy Macleana ("Disputed Barricade"; založba Cape, London; 480 strani; cena 25/-) doživelo pri resnih kritikih in v resnih časopisih tako ugoden sprejem? Brigadirja Macleana je v nekem pogledu moč smatrati prejudiciranega, saj je bil v Titovem štabu. Tudi se ne morem znebiti značilnega vtisa, ki ga je napravil name, ko sem ga poslušal govoriti: vtis sila važnega, se be precenjujočega človeka, ki mu nekaj špijonažnih ali vojnopolitičnih misij že daje pravico, da se smatra za izvedenca v balkanskih zadevah. A kljub temu je treba priznati, da je Sir Fitzroy poskušal biti v tej knjigi objektivni, ko z gotovim razumevanjem obravnava primer generala Mihailovića ali nadškofa Stepinca, čeprav se mu to v celoti ne posreči. Seveda pa me ni nič presenetilo, da je končno junak dneva Tito, čeprav ima tu in tam nekaj pikrih tudi na njegov račun. Vendar mu pa ne morem odpustiti, kako neobjektivno je ocenil krutost državljanske vojne: strinjal bi se z njim, če bi rekel, da so bili kruti tudi četniki, da o ustaških niti ne govorim, ali Nemci in Italijani. Toda pisati tako, kot da so bili partizani manj kruti od drugih, je pa le preveč. Kot da je Sir Fitzroy meril potoke prelite krvi in trpljenje pobitih ljudi...

Avtor se je posluževal jugoslovanskih in britanskih virov; do sovjetskih ni mogel priti. Škoda da je to sploh poskušal. Vendar pa v bistvu ni povedal nič novega, to je nič tako važnega, kar že ne bi bilo znano. Kljub 462 stranem besedila še vedno ni razkrita dejanska Titova vloga pri likvidaciji Josipa Čičinskega-Milana Gorkića ali pa stališče in dejavnost jugoslovanskih komunistov od 27. marca do 22. junija 1941; prav tako ni bilo na razpolago uradnih jugoslovanskih virov o desetisočerihih političnih umorih takoj po zaključku vojne. In tudi samomor Andrije Hebranga in ves njegov primer ostaja še vedno skrivnost.

Ne strinjam se z brigadirjem Macleanom kot obravnava Milovana Djilasa. Vse preblizu smo še dogodkom, da bi ga mogli postaviti na odgovorjajoče mesto ter oceniti njegov vpliv in pomen. Gotovo je le, da sodbo o Djilasu ne bo izrekel niti Maclean niti ne Tito; sodil bo novi rod, ki danes zapušča šole. Odločila bo generacija, ki ni obsedena z narodno-osvobodilnim sovraštvom vsega, kar ni komunistično, ampak ki ocenjuje svet okoli sebe z vidika uspešnosti in humanizma.

Drži pa, da se bodo Tita podobno kot "carja Lazarja in Karadjordja" spominjali v zgodovini; le o tem si nisva s Sir Fitzroyem edina, če bodo novi rodovi o njem mislili tako, kot sodimo mi o Ivanu Groznem.

Dasi ni bil njen namen, je Macleanova knjiga obtožba jugoslovanske emigracije. Po njeni zaslugi pozna svet predvsem Titovo stran medalje; in ta je zelo svetla. Toda ali je jugoslovanska emigracija sploh v stanju napisati nekaj stvarnega, resnega, objektivnega? Ali ni že vsak po = skus prejudiciran ali pa slab kompromis različnih pogledov na dogodke v času vojne? Mislim, da bo moč oceniti državljansko vojno stvarno šele tedaj, ko bodo skrbno raziskani vzroki, ki so privedli do poraza nekomunistov, pa čeprav bi bilo za to treba poseči nazaj dvajset ali trideset let. Šele iz take resne osnove bi bilo potem možno pred svetom objektivno obravnavati komunistično zmago in po njej tudi med drugim stvarno obtožiti komuniste za njihovo lumparijo.

J.

KLERIKALCI ZA LIBERALCE

Nič kaj lahka ni vloga emigracije kar zadeva njen odnos do notranje politike v državi, kjer živi. Toda ne enkrat sem imel priliko opaziti, da si razboriti emigranti sami poslabšajo svoj položaj. Emigracija kot organizirana ali narodnostna skupina gotovo nič ne pomeni in nima nobene neposrednega vpliva na notranjo politiko v državi, kjer se nahaja. Ta vloga pripada samo emigrantom posameznikom, seveda državljanom v veliko večji meri kot nedržavljanom. Iz tega osnovnega spoznanja je treba gledati na vse ostalo.

Emigrantske politične organizacije imajo le toliko smisla, kolikor stoje z eno nogo v domovini; hočem reči: kolikor niso pretrgale vsaj duhovnega stika z matičnim narodom. S tem v zvezi je potem kajpak tudi politični program in podobno. Emigrantske kulturne in socialne organizacije pa naj bi itak s politiko ne imele kako zvezo.

Iz tega sledi, da je nedosledno in neumestno, če se neka emigrantska politična skupina v svojem imenu ali celo v imenu vse emigracijevtika v tuji državi v notranjepolitične zadeve, s katerimi nima kot taka nobe ne zveze. Posledice tega so v totalitarni državi lahko silno neprijetne, če kdaj pride do prevrata. Pa tudi v demokratični državi utegne biti to škodljivo. Čisto nekaj drugega so pa emigranti kot posamezniki, zlasti če so postali že tuji državljani. Oni kot državljani uživajo ti iste pravice in dolžnosti, ki jim jih zakon daje.

Te misli so se mi pojavljale že v argentinskem primeru, ko so hotele biti nekatere begunske organizacije preko svojih ustanov bolj papeške kot sam papež. Videti je, da jih je izučilo. Njihove vrstnike v Kanadi pa še ni. Zahvaljujoč bistremu dopisniku v kanadski "Slovenski državi" smo priče noremu početju poverjenika SLS g. Valanta. Skupaj s "predstavniki (nekaterih) narodnostnih skupin" je namreč pred zadnjimi kanadskimi volitvami v maju podpisal "poslanico...sonarodnjakom državljanom", v kateri čisto odkrito poziva volivce, naj volijo liberalce. Kajti "to je edini način, da si pridobimo polno zaupanje in ugled pri Kanadčanih. Le z lojalnostjo do kanadske vlade bomo mogli uresničevati naše skupne interese." Stvar ni zanimiva samo v toliko, kako so se podpisniki počutili, ko so bili liberalci poraženi, ampak bi njihov nastop lahko škodil celi slovenski emigraciji kot taki, ker si je prvič nekdo prilastil pravico, da govori v njenem imenu, drugič pa bi vsled tega lahko konservativna vlada vsaj ovirala vsako slovensko osvobodilno dejavnost, češ da je ta itak le krinka za organizirano emigrantsko vtikanje v notranjepolitične zadeve Kanade.

Upam, da so kanadski politiki pametnejši in da so uvideli, da imajo o pravka s političnim inotroci, ki se morajo še mnogo, mnogo naučiti. P.

CLEVELANDSKO PISMO ✓

(Od našega severnoameriškega dopisnika)

Potem, ko so propadli načrti za Titov prihod v Zedinjene Države, se je diktatorju Jugoslavije ponudila nova prilika, da "pride" v Ameriko, odnosno v dneve ne sobe Amerikancev. Znani žurnalist Edward R. Murrow je na Brionskih otokih posnel poseben intervju s Titom in njegovo ženo ter je plod svojega prizadevanja preko CBS-Television Network-a predvajal ameriški javnosti v nedeljo 29. junija.

Tito se je pred intervjujem vrnil z morske vožnje z motornim čolnom ter je Murrow-a sprejel v eni izmed treh "ranch-style" hiš, ki bi delale vso čast kate remukoli kapitalističnemu mogotcu.

O intervjuju samem bi prav za prav ne bilo dosti pisati. (Kratko poročilo je bilo objavljeno v pretekli številki KT - op.ur.) Tito je v glavnem poudarjal nujnost koeksistence (brez katere seveda tudi njega ne bi več trpeli ne na Zpadu ne na Vzhodu). Omembe vredni sta le izjavi o razmerju do Katoliške Cerkve odn. kardinala Stepinca, pa ona o izgledih komunizma na uspeh na Srednjem Vzhodu. Med tem ko je v primeru kardinala Stepinca jasno in skoraj jezno pribil, da je izključeno, da bi država, tj. FNRJ, kapitulirala pred še tako visokim cerkvenim do stojanstvenikom, se je v primeru Srednjega Vzhoda iznobil gorostasne bedastoče, kateri bi se pač lahko izognil.

"Ako se postavlja vprašanje, ali ovdje postoji opasnost influencije (sovjetske op.p.) onda je to apsurdno. Jer postoji u nekim državama... u nekim arapskim državama postoje fevdalni odnosi i da... ha, ha, ha, da komunizam, i ha, ha, šta može komunizam tamo da prodaje?" S temi besedami je stari mojster izrabljanja socialnih in političnih prilik opravil s sovjetskim poskusom infiltracije Srednjega Vzhoda. Jasno je, da je komunizem doslej vedno želel največje uspehe prav v de želah, kjer so vladale take ali vsaj podobne razmere.

Vsiljuje pa se človeku misel ob tem famoznem intervjuju, kako je sploh mogoče, da je človek s tako revnim besednim zakladom in s tako pomanjkljivo sposobnostjo izražanja uspel prerasti v partijski hierarhiji ljudi s kapaciteto Kardelja, Djilasa, Dedijerja, Kidriča itd. Ves intervju je bil, kar Tita tiče, eno samo obupno jecljanje ter iskanje izrazov, tako da je le herojski napor odličnega tolmača dal vsej stvari nekako lice, glavo in rep. Tito je tudi - po mojem, napačno - odgovarjal direktno na angleška vprašanja ter se s tem oropal možno = sti, da bi medtem ko bi mu tolmač prevajal vprašanja v srbohrvaščino, zbral svoje misli ter jim dal neko dostojno obliko. Zakaj je tako ravnal, je težko reči, morda je hotel svetu pokazati, da angleško dobro razume (le pri enem vprašanju mu je smisel ušel), ali pa je morda čas igral kakšno vlogo, kar pa se mi zdi manj verjetno.

Po zaključenem intervjuju je skupina ameriških žurnalistov, med katerimi se je nahajala tudi Clare Booth Luce, bivša ambasadorica v Italiji, komentirala Titove izjave. Razprava je potekala v splošnem smislu ameriškega gledanja na problem Jugoslavije ter je nekako prišla do zaključka, da ameriška pomoč Jugoslaviji kljub vsemu ni bila vržena v prazno ter da je možno, da bo to drobljenje komunizma slednjič le pritiralo vse te "ljudske" režime v bolj demokratičen tir.

Odmev v ameriškem tisku je bil rahel. Večina večernih listov intervjuja sploh omenjala ni. TIME je n.pr. med tedenskimi novicami prinesel samo Titovo "definicijo" jugoslovanske zunanje politike, z vsemi "eh", "hm" in "well" vred.

Ker je vsak intervju, ki ga pripravi Edward R. Murrow ter nato predvaja na programu "See it now" preko CBS-TV več ali manj mejnik v modernem ameriškem žurnalizmu, se mi zdi, da bi Titó in njegovi svetovalci lahko stvari posvetili malo več skrbi in pažnje ter dostojnejše reprezentirali ne samo sebe, temveč tudi jugoslovanske narode.

Primer Titovih odgovorov:

Vprašanje: "Gospod predsednik, kakšna je sedanja zunanja politika Jugoslavije?"

Odgovor: "Težko kako da kažem je to več sada, jer to je jedan dosta težak posao... Jer ovaj... e... e... naša spolna politika je poznata... e... e... e... mi... ne po... kako da kažem... mi nismo pristojali ni jednom bloku... e... e... e... mi... e... ovaj zastupamo principe koeksistencije... i razumije, kada bi... e... e... kada treba da se upiše kako mi analiziramo... e... e... spolna politika... e... e... i naš stav... e... e... eh... ona mora biti u skladu sa našom željom, da ne zaoštravamo ni sa jednim odnosom..."

ŽIDJE IN SLOVENCİ

V aprilski Družabni pravdi je g. Franc Zorec prijetno in poljudno opisal svo je srečanje z Judi. Pravzaprav je hotel uvodoma opozoriti na "tujino - našo visoko šolo", na tujino, v kateri bo sleherni izseljenec pokazal, kaj zna in zmore. Dasi je ta življenska šola trda, zaključuje pisec, vendar bo zdelal oni, ki hodi po svetu z odprtimi očmi, oni, ki je trden, pogumen in vztrajen.

Po teh začetnih mislih pa preide na narod, "ki je vreden prav posebnega študija", na judovski narod 13 milijonov, ki ima tako pomembno besedo v svetovnem gospodarstvu. Avtor je poskušal objektivno opisati Žida, tako, kot ga je srečal v svojem poklicu in kot se mu je nudilo, da ga je opazoval. Ob teh srečanjih se je vpraševal, v čem vendar leži skrivnost njihovih uspehov. Pravzaprav nič izrednega: Judje se radi pečajo predvsem z veletrgovino; na drobno prodajajo le tam, kjer je gosto obljudeno. Toda preden Jud začne svoj posel, si najprej tržišče do dobro ogleda z vsch strani. Ne ustraši se sposobnega in močnega nasprotnika, ker se bo bodisi od njega samega kaj naučil bodisi bo v borbi spoznal svoje slabe, šibke strani in se bo mogel tako izboljšati. Za svoje podjetje išče predvsem sposobnih ljudi, četudi so dražji, kajti zaveda se, da bo proizvodnja ob sposobnih delavcih mnogo višja kot pa ob ceneni in nesposobni delovni sili. Samo tisti delavec, ki nič ne zna in ki se mu ne ljubi dobro delati, se ponuja za nizko plačo.

Kaj pa medsebojna judovska pomoč? Ta obstoja, pravi g. Zorec, toda ne v posojanju denarja ampak bolj v tehničnem oziru. In če novinec ne uspe, če se ne po kaže sposobnega, mu vso podporo ukinejo. Prepričani so, da bi novinec lahko posojeni denar hitro zapravil; toda če mu pomagajo pri nakupu surovin ali prodaji izdelkov, potem pa bodo kaj kmalu videli, če ima smisel in voljo za trgovski posel. In ko se novinec izkaže in prebrodi začetne težave, mu so narodnjaki, ki do za tak posel seveda gospodarsko organizirani, pomoč ukinejo in na vrsto pride tudi zanj tekmovanje z ostalimi židovskimi podjetji. "To konkurenco smatrajo Judje za visoko šolo prave gospodarske vzgoje in za temelj gospodarskega napredka," trdi pisec. Tu brat ne pozna brata. So realisti, toda znajo molčati in svojih lastnih in skupnih zadev ne obešajo na veliki zvon. G. Zorec se je dotaknil tudi odnosa med Judom in nejudovskimi delavci. Židovski podjetnik skrbi, da so delavci dobro plačani in ne stiska z denarjem, dokler raste produkcija. Z delavci se ne krega, jih ne žali. Za delavca ima v splošnem dobro besedo, toda ljubosumen pa postane, če bi se delavci med seboj povezali. Veliko skrb posveča dalje dobri organizaciji dela. Stori vse, da se čim bolj štedi s časom in materialom, čeprav pri tem stori vse, da je delavcu delo kar le moč olajšano, če to zahteva višja produkcija in zmanjšani odpadki. In še o izdelkih: so dobri in slabi, kakršne pač zahteva trg.

Ob zaključku se avtor ozre tudi na Slovence in pripomni, da bi se tudi mi morali učiti od Židov. Poleg čisto tehničnih zadev bi "se mogli tudi naučiti", kako je za uspeh nujno potrebna medsebojna povezanost in medsebojna pomoč vseh članov enega naroda. Mi Slovenci skupaj držimo samo v nesreči, kadar pa nam gre kolikor toliko dobro, pa se požvižgamo na svojo skupnost," nekako zaključí avtor.

Dasi je primerjava med posameznimi narodi dokaj tvegana stvar, ker na značaj enega in drugega vplivajo čisto tako različni činitelji, je vendar možno postavljati dobre lastnosti enega naroda kot primer drugemu. Toda če se že lotimo tega, potem je pač treba iti do korenin. Premalo je, da ugotovimo, kako Judje vkup drže in si pomagajo, in da bi se morali tudi mi zgledovati po njih. To je čisto nemogoče, dokler se tudi mi Slovenci ne prebijemo do tisti osnovnih spoznanj in zaključkov, do katerih so prišli tekom razvoja Židje.

Toda predvsem vidijo Judje v svojem sonarodnjaku najprej Juda. Kadar se bo mo tudi Slovenci povzpeli tako visoko, da bomo v sorojaku gledali v prvi vrsti Slovence in šele kasneje, katere stranke je ali celo "džungelske" sekte v kateri liškem občestvu, potem bo dan prvi predpogoj, da se dvignemo. Kajti za gospodar ski napredek in uspeh ni čisto nič važno, ali je "naš" ali "nenaš", ampak če je sposoben in priden. Druga stvar, ki se je Judje držijo, a ki jo Slovenci tako omalovažujemo, je zaupanje. Toda ni zaupanja, če ni iskrenosti med družabniki in če ni podjetje pred javnostjo po svojem namenu neomadeževano, počenši seveda od njegovega nastajanja.

Pa bo kdo rekel, da so Judje pri vsem tem toliko na boljšem, ker jih družijo in samo nje - tudi edinstvena vera, ki se istoveti z njihovo narodnostjo. To drži le do neke mere, kajti imate vendar tudi Jude, ki se na svojo vero požvižgajo, pa zato nič manj vkup ne drže in si ne pomagajo med seboj.

Toda kot povsod na svetu, imate tudi dobre in slabe Jude. Poštene in falote. To sva okusila z ženo, ko sva se naselila v Angliji in sva komaj za silo tolkla angleško. Pa je že tako nanese, da je žena hotela plašč iz neke posebne tkanine in da je tako blago videla tedaj samo pri Judu v izložitvi. In ko je že s prvim sklenila kupčijo in čakala, da bo poklicana k meri, glej, dobi karto s sporočilom, da dotični kos blaga ni brez napake in da zato naročilo ne more biti izvršeno. Tako je postopal Jud poštenjak. Toda drugi Jud, h kateremu sva se potem zatekla, naju je pa grdo "okol" prinesel".

-np-

JUGOSLOVANSKI FILMSKI PREGLED

Na Edinburškem filmskem festivalu, ki se bo vršil od 18. avgusta do 8. septembra, bo Jugoslavija sodelovala s filmi "Dolina miru", "Ne obračaj se sinko", "Slab denar" in "Pop Čira in pop Spira".

V Tednu jugoslovanskega filma, ki bo na jesen v Londonu, bodo predvajali filme "Zenica", "Veliki in mali", "Mali človek", "Slab denar", "Dolina miru" in "Pop Čira in pop Spira".

Na beneškem festivalu od 25. avgusta do 8. septembra bodo Jugoslovani zastopani s filmom "Samo ljudje".

Na VI. svetovnem mladinskem festivalu v Moskvi bodo predvajali jugoslovanske filme "Vesna", "Kekec" in "Sinji galeb". Te dni so pričeli tudi snemati prvi film v jugoslovansko-sovjetski koprodukciji "Aleksa Dundić", ki obravnava delovanje Alekse Dundića, po rodu Srba, za časa Oktobrske revolucije v Rusiji. Glavno vlogo bo igral Branko Pleš, član dramskega gledališča v Beogradu.

Znani italijanski režiser Giuseppe de Santis, ki je režiral "Grenki riž", bo s pomočjo "Avala-film" in "Jadran-film" začel snemati v Jugoslaviji zgodbo, ki obravnava borbo prebivalcev male siromašne vasi za izgradnjo ceste in s tem za stik s kulturo in civilizacijo. Ženske vloge bodo zasedle Italijanke, moške pa Bert Sotlar in Milivoj Živanović.

Belgijska televizija je prikazala v zadnjih nekaj mesecih slovenski film "Dolina miru", "Veliki in mali", "Čevljički na asfaltu" in slovenski dokumentarni film "Ples čarovnic".

Na bližajočem se jugoslovanskem filmskem festivalu v Pulju bodo zastopani poljski, bolgarski, čehoslovaški, zahodno nemški, švedski, ameriški, sovjetski in indijski filmi. Od novih slovenskih filmov bodo predvajali "Ne čakaj na maj!" ki je nadaljevanje "Vesne". Delo je režiral František Čap. "Triglav-film" je začel tudi s pripravami za nov slovenski film "Dobro morje", ki bo namenjen predvsem mladini in bo posnet v barvah. Zgodba se vrti okrog dvanajstletnega ribiča, ki se mu posreči ujeti ves trop tun. Delo bo režiral Mirko Grobler.

Od zgoraj omenjenih filmov je slovenski film "Dolina miru" dosegel lep uspeh na festivalu v Cannesu.

CinemaScope poznajo sedaj tudi v Jugoslaviji. Nele da so številni kinematografi opremljeni s posebnimi platni v ta namen, pričeli so celo snemati jugoslovanske filme za CinemaScope. Prvi tak film bo uboj Franca Ferdinanda in njegove žene v Sarajevu na Vidovdan 1. 1914., ki je sprožil prvo svetovno vojno. Ker predstavlja snemanje gotovih tehničnih problemov, katerim Jugoslovani še niso kos, bo film verjetno izdelan s pomočjo kake tuje filmske družbe. Težava je le v tem, da imajo vse družbe, s katerimi so doslej Jugoslovani stopili v stik, pomisleke glede manuscripta. Medtem ko si Jugoslovani želijo, da bi bila zgodba čim bolj herojska in zgodovinsko resnična, je tujim družbam predvsem na tem, da film napravi čim večji dobiček - kar pomeni, da mora biti v njem tudi gotovo ljubezensko ozadje in podobna "limonada" (kot se je izrazil šef Bosna-Film, Voja Kravac). Težave so menda tudi v tem, da smatrajo tuje družbe vidovdanske atentatorje za "bandite" in trdijo, da bi "normalno občinstvo" težko prebavilo film, ki bi upravičeval "hladnokrven umor". (FS)

LJUBLJANSKA OPERA in balet bosta sodelovala na tradicionalnem festivalu v Passau v Zahodni Nemčiji. 12. avgusta bo uprizorjen balet "Ohridska legenda", kateremu bo sledil balet "Labodje jezero" (Čajkovski) in opere "Othello" (Verdi) in "Prodana nevesta" (Smetana).

16. JULIJA je ljubljanska opera uprizorila premiero množične opere Matije Bravničarja "Hlapec Jernej" na besedilo Ivana Cankarja in v režiji Ferda Delaka. Jerneja je pel basist Friderik Lupša, dirigiral jo Rado Simoniti.

ZBOR IN ORKESTER Slovenske filharmonije sta pred nedavnim koncertirala v Italiji. Spored je obsegal Orffovo kantato "Carmina Burana" (dirigent Samo Hubad), Dvoržakovo "Stabat Mater" (dirigent Bogo Leskovic) in Verdijev "Requiem" (dirigent Rado Simoniti). Koncerti so bili v Bresciji, Asculu Picenu, Aquili, Messini in Palermu.

MAĐZARSKI BEGUNCI V JUGOSLAVIJIJUGOSLOVANSKA KRONIKA

Pretekli mesec se je vršila v Torinu v Italiji prva konferenca novo ustanovljene Federacije madžarskih borcev za svobodo, na kateri so se zbrali zastopniki madžarskih beguncev iz petnajstih dežel, vključno Jugoslavije. Namen Federacije je zasledovati cilje oktobrske vsjade in "združevati madžarske begunce do osvoboditve njihove domovine".

Na konferenci je bilo predvsem govora o položaju, v katerem se trenutno nahajajo madžarski begunci, in o izglelih za bodočnost tako glede zaposlitve kot naselitve. V Jugoslavijo je pribežalo skupno nekaj čez 20.000 Madžarov, od katerih polovica je že emigrirala odn. je na poti v Kanado, Avstralijo, Francijo, Zahodno Nemčijo, Švico, Skandinavijo, Belgijo, Izrael itd. Kakim šestotim se je posrečilo dobiti zaposlitev v Jugoslaviji, medtem ko se jih je nekaj čez 3.000 odločilo vrniti domov. Kljub temu, da je bilo jasno, da so ljudje bežali v Jugoslavijo predvsem zato, ker so sovjetske čete zaprle dohode v Avstrijo, je dolgo časa izgledalo, da zahodne dežele z nezaupanjem gledajo na madžarske begunce v Jugoslaviji. Po drugi strani pa je res, da se Jugoslovani niso posebno zanimali za politično opredeljenost beguncev in da se jim je verjetno šlo predvsem za to, da pokažejo pred svetom, da je njihov režim humanitaran in da ceni pravico do političnega zatočišča. Seveda je Titova vlada imela pri tem eno očko na dolarjih, ki pa niso pritekali ravno širokogrudno. Primanjkljaj pri stroških preskrbe beguncev znaša skoro sedem milijonov dolarjev - v primeru z enim milijonom, kolikor znaša primanjkljaj v Avstriji. Pri tem računajo, da bo do konca letošnjega leta ostalo v Jugoslaviji še vedno kakih 7.000 madžarskih beguncev. Toda ko je avstrijska vlada ponudila, da prevzame kakih 5.000 beguncev iz Jugoslavije, je bil ta predlog sprejet v Beogradu zelo hladno. Kako gledajo Anglo-amerikanci na te begunce v Jugoslaviji, je več ali manj razvidno iz dejstva, da je do konca junija emigriralo v Veliko Britanijo samo 27 beguncev, v Združene države pa - sedem. Največ jih je šlo v Kanado, Avstralijo in Francijo - od enega do dveh tisočev v vsako državo.

Madžarski begunci, ki se jim doslej še ni posrečilo emigrirati, zadevajo sedaj na podobne težave kot begunci po koncu vojne, ki so še vedno v taboriščih. Večina zahodnih dežel je bodisi ustavila bodisi omejila priseljevanje - med drugimi je sedaj to storila tudi Kanada. (ds)

17. julija so se v neki vili blizu Moskve sestali Kardelj, Ranković, Veselinov, Kreačić (državni podsekretar za narodno obrambo), sekretar albanske partije Enver Hodža, sekretar bolgarske KP Živkov, Hruščev, in člani rezidija CK Sovjetske kompartije Aristov, Beljajev, Brežnjev, Kiričenko, Kusinen, Furceva in kandidat Pospjelov. Prisoten je bil tudi jugoslovanski veleposlanik v Moskvi. Vsebina razgovora je nepoznana, značilno pa je število članov sovjetskega prezidija na tem sestanku. Kardelj in njegova družba so iz Sovjetske zveze odpotovali nato na obisk na Švedsko in Dansko.

Ko so bili romunski patriarh in številni metropolitni in episkopi na obisku v Beogradu (v juniju), je Tito podelil vsem njim odlikovanja za zasluge, ki so si jih baje pridobili z "učvrstjevanjem prijateljskih odnosov med Romunijo in Jugoslavijo".

Svetozar Vukmanović, Vladimir Velebit in guverner Narodne Banke Vojin Guzina bodo ta mesec obiskali Indonezijo, Indijo, Burmo, Pakistan, Siam, Severni Vietnam, Cejlon in Japonsko.

Dosedanji veleposlanik v Braziliji Radoš Jovanović je bil imenovan za novega veleposlanika v Bolgariji. Njega bo nadomestil generalpolkovnik Danilo Lekić.

Jugoslovanski veleposlanik v Moskvi, Veljko Mičunović je postal tudi veleposlanik v Zunanji Mongoliji. - Josip Vidmar je nedavno podpisal v Pekingu kulturno konvencijo med Jugoslavijo in Kitajsko.

Tehniška visoka šola na Dunaju je podelila prof. dr. inž. Milanu Vidmarju zlato inženirsko diplomu ob priliki 50-letnice njegovega diplomiranja na tej šoli. (ds)

MEHLMAUER ANNA

Pred kratkim sem prejel pismo iz Prekmurja, ki ga je pisala mati Mehlmauer Anne, rojene 19. septembra 1922., ki je prišla v Anglijo 1947. leta. Ker njena mati že od 1945. leta nima od Anne nika-kih novic, in želi stopiti z njo v stik, bom hvaležen za Annin naslov ali kako drugo obvestilo, ki bi ga morda kdo od čitateljev imel v tej zvezi. Pišite mi preko Klica Triglava, katerega naslov je:

BM/TRIGLAV,
London, W.C.1.

K.W.

**

Slovenska folklor:ŠTEHVANJE IN PLES POD LIPO

(Dopis s Koroške)

Že v eni izmed Sketovih čitank za nižje razrede gimnazije smo lahko našli sestavek: "Ples pod lipo pri Ziljanih". Toda če bi koga vprašali, kaj ve povedati o tem plesu, bi najbrže ne vedel nič določnega in gotovega. In vendar je štehvaje in ples pod lipo pravi biser slovenskih narodnih običajev in bi ga moral poznati vsak Slovenec.

Reka Zila izvira na Tirolskem in se pri Beljaku izliva v Dravo. Slovenska Ziljska dolina se razprostira vzhodno od mesta Šmohorja in zadnja slovenska župnija in občina je Brdo, kjer je bil doma slovenski narodni bojevniki, poslanec Franc Grafenauer. Zadnja slovenska vas v tej občini, četrte ure pred Šmohorjem, so Limarče.

"Štehvaje" pride sicer od nemške besede "stechen", zhosti, toda običaj sam je čisto slovenski in ga Nemci ne poznajo. Ne poznajo ga niti drugi Korošci razen Ziljanov. Vršijo se enkrat na leto za časa cerkvenega sejma ali, kot pravijo Ziljani, "žegna", in to v desetih vaseh Ziljske doline: Gorjah, Zahomcu, Draščah, Drévljah, Blačah, Šent Štefanu, Čajni, Vratih, Straja-vasi in Bistrici na Zili, kjer se štehvaje vršijo na binkoštni ponedeljek.

Že dolgo pred "žegnom" se zberejo fantje v "konti" - fantovski krog - na pevske vaje, ker je treba pri štehvaju in plesu pod lipo precej prepevati. Na dan "žegna" gredo fantje in dekleta v narodnih nošah najprej k sv. maši. Ziljska narodna noša je najlepša in najboljše ohranjena med vsemi koroškimi narodnimi nošami. Fantje nosijo irhaste ali usnjene hlače, visoke škornje čez kolena, prteno ali platneno srajco, žameten jopič in širok klobuk, pod katerim je "mucla", kapa s čopkom. Dekleta nosijo široko, nagubano zgornje krilo, tkz. "ras" in spodnje krilo, tkz. "rajove", ki je poškrabljeno, tako da stoji lepo narazen. Na prsih imajo veliko pisano ruto, tkz. "canetl", ki je zavezana s slamnatim trakom. Narodno nošo dopolnjujejo bele nogavice s pisanim trakom pod koleno in visoki čevlji do sredine meč.

Po sv. maši gredo vsi domov, kjer se okrepčajo s "čisovo župo" kislo juho, ki jo kuhajo samo na ta "žegen". Ta "čisova župa" je dejansko prvovrstna jed in nikakor ne kislja, saj je v njej mnogo smetane in jajc.

Že več dni pred tem zasadijo fantje sredi vasi tri metre visok steber, ki je pri vrhu zožen, tako da nataknejo nanj majhen sodček, ki je na obeh koncih preluknjan in se lahko vrti okrog stebra. Sod je obit z močnimi leskovimi dogami ali obroči in njih število odgovarja številu tekmovalcev. Običajno jih je pet ali šest.

Popoldne, po južini, prijezdijo na vas "štehovci" na težkih ziljskih konjih. Namesto sedel imajo samo odeje in v rokah držijo majhne železne kolce, ki jih uporabljajo pri tekmovalstvu. Tekmo otvori najprej pevski zbor s kako narodno pesmijo, ki ji sledi nato še godba, medtem ko se gledalci razvrstijo ob obeh straneh ceste. Zatem zdirjajo jezdec drugi za drugim proti stebru in skušajo s kolcem zadeti sodček. Toda navadno morajo jezdit tako štirikrat ali petkrat, predno se komu posreči, da sodček tudi razbije. Zmagovalec, ki je sodček razbil, prejme nato od vaških deklet doma spleten venček, tkz. "krancelč".

Za štehvajem sledi "visoki rej pod lipo". "Visoki rej", ali ples pod lipo, ne plešejo samo štehovci, marveč tudi vsi fantje, ki še niso poročeni. Njih se pridružijo dekleta v narodnih nošah in skupno, po parih, korakajo naokrog in pojejo:

"Bog nam daj en dober čas,
ta prvi rej začel smo,
ta prvi rej začel smo."

Iz korakanja preidejo nato v rajanje in godba vpade z isto melodijo. Ko godba preneha, prenehajo rajati tudi plesalci, ki znova korakajo v krogu in pojejo drugo kitico:

"Kdor je z Bogom, Bog je z njim,
sam Jež's je Marijin sin,
sam Jež's je Marijin sin."

Zopet se oglasi godba in rajanje se nadaljuje. Tako se izmenjavata petje in ples vse do konca pesmi, ki ima precej kitic. A po "Visokem reju" pod lipo sledi nato "obični rej" - v gostilni.

(x)